

Nermin Abadan-Unat'ın Yaşamını Etkileyen Kadınlar

Women Affected the Life of Nermin Abadan-Unat

Fikret ALDA¹

Özet

Cesur, mücadelecı ruha sahip bir kız çocuğu farklı konularda uzmanlaşarak başarılı bir akademisyene dönüşecektir. Yetmiş beş yaşındayken yazdığı anı kitabında ailesi ve sosyal çevresine yönelik ayrıntılı bilgiler aktarır. Kitabı yazma gerekçesini şöyle ifade eder “Ne oldum ise Atatürk ve arkadaşlarının yarattığı politika sayesinde oldu. Bu sebeple bunu dile getirmek istedim.” Kitabın sayfalarında Nermin hocanın yaşamını etkileyen kadınların izi sürüldü.

Anahtar Sözcükler: Nermin Abadan-Unat, Kadın, Kadın Çalışmaları

Abstract

A girl with a brave, challenging spirit turns into a successful academic by specializing in different subjects. She gives detailed information about her family and social circle in her memoirs that she wrote when she was seventy-five years old. She explains her reason for writing the book as follows: “Whatever I have achieved is thanks to the policy created by Atatürk and his friends. That's why I wanted to express this.” The pages of the book trace the women who affected the life of Nermin Hodja.

Keywords: Nermin Abadan-Unat, Women, Women's studies

¹ Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Bölümü e-posta: alda.fikret95@gmail.com

GİRİŞ

Çalışmaya mevzu olan isim Nermin Abadan-Unat olup çalışmada onun hayat hikâyesi, ailesine yönelik tutumları ve akademik kariyerine yönelik bilgiler *Kum Saatini İzlerken* adlı anı kitabı merkeze alınarak aktarıldı. Kadın çalışmalarına yönelmesinde etkili olduğuna inanılan ve hayatını etkileyen kadınların kim olduğu tespit edilmeye çalışıldı. Hem öğrencileriyle beraber öğrenmeye devam ettiği hem de başarılı akademisyenler yetiştirdiği için “hocaların hocası” olarak anılan Nermin Hoca, evlilikten sonra Abadan-Unat soyadını çalışmalarında kullanmaya başlamıştır. Nüfus bilgilerinde sadece Unat olarak anılmasına karşın iki soyadını beraber kullanması Yavuz Bey'e karşı sevgi ve saygının göstergesidir. Nitekim Nermin hocaya ait çalışmaları referans gösterirken bu hassasiyete dikkat edildi.

İlber Ortaylı tarafından “Bir insan tanıdım her zaman çok enerjik. Diyebilirim ki ağır ve miskin akademik hayata enerjiyi getirdi ve öğretti” ifadesiyle tanımlanan, Hıfzı Topuz tarafından “Bir insan tanıdım, o bir kadındı. O kadın Türkiye'de akılcılığın, aydınlanmanın, Atatürkçülüğün simgesi oldu” tanımıyla Kemalist çizgide olduğu hatırlatılan Nermin hocanın biyografisi ana hatlarıyla verilmeye çalışılmıştır.

Viyana Yılları ve Ailesi

Nermin, Balkan kökenli bir ailenin İzmir doğumlu oğlu olan Mustafa Süleymanoviç ile Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'ndan bir kentsoylu olan Elfried Karwinsky'nin kızı olarak Eylül 1921'de dünyaya geldi². Babası hakkında “Çok az tanıdım, daha doğrusu yüz yüze temasımız çok az oldu” der. Annesini 19.yüzyılın sonu Avrupalı burjuva kadının değerlerini benimsemiş, “salon kadını” olarak tanımlar. Sıklıkla düşler kuran, zarif bir yaşama değer biçen buna karşılık yakın çevresine karşı ilgisiz olduğundan bahseder³. Nermin'in çocukluk yılları kentsoylu yaşamının izlerini taşır. Annesi “çocukları görmeli, fakat duymamalı” anlayışına uygun olarak onu günün ancak belli saatlerinde kabul ediyor, babası ise sürekli iş gezilerinde olduğundan onu ancak belli aylarda Viyana'ya geldiğinde görebiliyordu⁴. Nermin'in yaşamını etkileyen kadınlardan biri annesidir. Ancak bu etkilenmenin iyi olduğunu söylemek zor. Viyana'daki parlamento binasının arkasına düşen evdeki büyük salonlu odalara dahi girmesi yasak olarak annesinin ilkeleri doğrultusunda yetişti. Koyu renkli taşları nedeniyle kasvetli bir görüntüye sahip olan binadaki bu ilk

² İçduygu, 2001: 187.

³ Abadan- Unat, 1998: 16-17.

⁴ İçduygu, 2001:187-188.

çocukluk yıllarını tanımlayan kavram yalnızdır. Viyana burjuvazisinin tercih ettiği Birinci Beziik (bölge)'den Nermin altı yaşındayken ayrılırlar. Bu kenti yirmi altı yıl sonra görmeye geldiğinde Bartenstein Strasse 9 numaralı binanın birinci katının Viyana Belediyesi'nin İmar Müdürlüğü olduğuna şahitlik eder⁵.

İstanbul'a Taşınıyor

İstanbul'a geldiklerinde o dönemde kentin en ünlü, bakımlı ve şık oteli olan Tokatlıyan'da kalırlar. Nermin Hanım, bahsi geçen binanın bugünkü hali için Beyoğlu'nun görkeminden uzaklaştı yorumunu yapar. İstanbul'da yerleştikleri ilk apartman dairesi Maçka'daki Ralli Apartmanı'nın üst katı oldu. Nermin'in annesi “cici” ve “kibar” kızlar okula gitmez ilkesini benimsediğinden, Matmazel Alice'den evde eğitim aldı. Burada okula giden çocukları kıskanmaya, evde aldığı eğitimi bir ceza olarak görmeye başladı. Bu durum Harbiye'de Vali Konağı'na bitişik üç katlı bir konak İstanbul'daki yeni evleri olana kadar devam etti. Nermin burada *Dame de Sion*'da yatılı okumaya başladı. Bu okuldaki anılarından biri de aşçı tarafından hediye edilen beyaz kedi yavrusuydu. Kediyi sahiplendikten kısa süre sonra babasını kaybetmiş olmasını, kedinin uğursuzluğuna bağlamıştır⁶.

Budapeşte

Babasının vefatından sonra annesiyle beraber Budapeşte'ye yerleştiler. Burada Bulyovsky utca lo'da bulunan *Förstner intezet*'e girer ve rol model alacağı öğretmen Miss Hilde ile tanışır. İkelere, disipline bağlı bir kadın olarak tanımladığı bu kadın hakkındaki gerçekleri çok sonra öğrenecekti. “Milliyetçiliğin gurur verici, kişiyi güçlü kılan bir düşünce olduğunu” telkin eden Miss Hilde, Nermin'e cinsiyet eşitliğine dair düşünceler de aşılyordu. Yalnızlığını rol model aldığı Miss Hilde ile gidermeye çalışır. Nitekim hafta sonları yatılı olarak okuduğu okuldan annesi ve üvey ablası tarafından alınmadığı gün, boş bir dolaba girip ağladığını yazar⁷. Ailedeki ekonomik sarsıntılar babasının vefatını izleyen günlerde başladı, zorlu Budapeşte günleri Nermin'e toplumda belli sınıfların bulunduğu gerçeğini de hatırlattı. Buda'da Zinzirli Köprü'ye bakan Fö utca'da bulunan iki odalı bir daireye taşındıkları zaman Nermin'de Förstner özel okulunu bırakmıştı. Alman lisesinin ortaokul kısmına gündüzlü öğrenci olarak gitmeye başladı. Okuldaki coğrafya öğretmenininin Semitik ve Aryen

⁵ Abadan-Unat, 1998:22.

⁶ Abadan-Unat, 1998:23-33.

⁷ Abadan-Unat, 1998: 38-41.

ırk, iki erkek çocuğun üzerinde göstermesi ve ırkçı yaklaşımı Abadan-Unat'ın anısında yer bulmuştu. Sınıftan yükselen kahkaha sesleriyle ırkçılığına destek bulduğunu sanan coğrafya öğretmeni, örnek gösterdiği iki öğrencinin de Yahudi olduğundan habersizdi. Nermin yeni bir eşitsizliği keşfetmiş oldu, ırkçılık. Finansal durumlarda yaşanan olumsuzluklar sonucu aile, mobilyalı daireden ayrılp Peşte'nin merkezinde bulunan bir pansiyona taşındılar. Nermin eğitimsiz kalmaktan korkuyor bunun için çareler arıyordu. Atatürk Türkiye'sinde herkes için öğrenimin ücretsiz olduğu düşüncesi onu Türkiye'de eğitim almaya yönlendirdi. Eğitim sürecinden geri kalmak istemeyen Nermin, Andrasy Ut üzerindeki Türk Büyükelçiliğine gidip, büyükelçiye görmek istediğini söyledi. Anne ile babasının evlenme törenlerine şahit olan büyükelçi, Nermin'in dileğini ciddiyetle dinledi. Üç gün sonra tekrar büyükelçiliğe gittiğinde göçmen pasaportu, 5 Kasım 1936 tarihli üçüncü mevki tren bileti ve üç gün sürecek olan yolculuk boyunca yemek için kullanacağı Wagon Restaurant'da geçerli kuponlar verdiler⁸. Nermin yeniden İstanbul'a, baba memleketine geliyordu.

Eğitim Hayatı

Nermin çocukluğunun ilk yıllarında okula gitmek yerine özel öğretmenlerden evde ders aldı. Harbiye'deki Vali Konağı'na bitişik üç katlı bir konağa taşınmalarına kadar böyle devam etti. *Dame de Sion'* da yatılı okumaya başlar. Babasının vefatından sonra annesiyle beraber Budapeşte'ye yerleştiler. Burada Bulyovsky utça lo'da bulunan *Förstner intezet'*e girer. İki odalı bir daireye taşındıkları zaman Nermin'de Förstner özel okulunu bırakmıştı. Alman lisesinin ortaokul kısmına gündüzlü öğrenci olarak gitmeye başladı. Ailenin finansal durumundaki sarsıntılar Nermin'in eğitim hayatını bir kez daha aksattı. Atatürk Türkiye'sinde eğitimin ücretsiz olduğu gerçeği onu baba memleketine yöneltti. İleride Kemalist biri olduğunu sıklıkla dile getirecekti⁹. Türkiye'de bulunduğu süre içinde annesiyle iletişimi kesildi. Bakanlık Budapeşte'den alınan diplomanın geçerliliğini kabul edince İzmir Kız Lisesi'ne kabul edilmişti. Lise üçüncü sınıfı bitirdiği yılın yaz aylarında İzmir Fuarı'nda çevirmenlik yapıp, son sınıfta yatılı okumak için para biriktirdi. Çevirmenlikten kazandığı paranın bir kısmıyla yatılı ücretin ilk dört aylık taksitini yatırdı¹⁰. Üniversiteye giriş sınavı olmadığından aday öğrenciler lise olgunluk diploması ile diledikleri fakülteye başvuru yapabiliyorlardı. Nermin, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni tercih etti. Dersler yakın zamanda başlayacağı için İzmir'e dönmek istedi.

⁸ Abadan-Unat, 1998: 47-50.

⁹ Kışlalı, 1991: IX-X.

¹⁰ Abadan-Unat, 1998: 75-88.

Vapur ve treni kapsayan Bandırma-Balıkesir hattını tercih etti¹¹. 1942'de Hukuk Fakültesi'nin ikinci sınıfında iken annesinin vefat ettiğini öğrendi. Hitler'e kin besleyen “Onun öldüğünü haber aldığım an, sevincimden sokakta dans edeceğim” diyen annesi Hitler'in öldüğünü göremeden vefat etti¹². Nermin, Haziran 1944'deki yazılı ve sözlü sınavları verdikten sonra Hukuk öğrenimini tamamladı.

Evlilik

Nermin'in ilk eşi Yavuz Abadan'a olan sevgisi öğrencilik yıllarına denk gelir. Oysa Yavuz Abadan, bu duygusal yakınlığı Nermin'in gençliğine vermiş ilerleyen süreçte ise bu konuya değinmemiştir. Nermin'in hocasına karşı beslediği hayranlık ve sevgi zaman içinde azalmadı, aksine pekişti. Ankara'ya Eylül 1944'te Hukuk Fakültesi mezunu olarak geldiğinde Abadan ona iki şart koştu. Eskişehir'deki ailesinin onu kabullenmesi ve savaşın bitmesi. Dünya Savaşı'nın Avrupa'da bitmesinden bir yıl sonra 8 Mayıs 1946'da Nermin, âşık olduğu hocasıyla artık hayat arkadaşı olmuştu¹³. Evlilik sonrası Maltepe'deki kiralık küçük bir daireye taşındılar. Karşı komşusunun iki karısı olduğunu, ikinci karısından olan çocukların birincinin nüfusuna kayıtlı olduğunu öğrendiğinde Medeni Kanunun tüm topluma sirayet etmediğini keşfetti¹⁴.

Nermin'in Yavuz'la gerçekleştirdiği evlilik sonrasında çevresi siyasal seçkinlerle doldu. İlk defa Türk köy yaşamıyla karşılaştı. Bu yaşam içinde Nermin Abadan'ı etkileyen kadın Ayşe yenge olmuştu. Yavuz'un birçok akrabasının bulunduğu Şerefiye Köyü'ndeki Ayşe yengeyi “kendinden emin, güçlü bir Anadolu kadının gerçek temsilcisi” olarak tanımlar. Nermin ilk kez bu tarihlerde şehirli kadın ile Anadolu kadınının arasındaki farkı keşfetmiş, Ayşe yenge özelinde Anadolu kadınına duyduğu hayranlığı dile getirmiştir¹⁵.

Akademik Yaşama Doğru

Nermin, 1948'de Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde doktora öğrencisi oldu. Nermin'de gizli kalmış yetenekleri keşfeden Yavuz onun lisanüstü bursa başvuru yapmasını istedi. Fullbright bursuna yaptığı başvuru ikinci yıl kabul edildi. Yeni dekan olan kocasını yalnız bırakmak istemeyen Nermin, eşinin ısrarı üzerine bursu kabul etti. Öncelikle 1953 yazında Michigan Üniversitesi'nde “yönlendirme” kursuna katıldı. Arkasından bir yıl

¹¹ Abadan-Unat, 1998: 88-100.

¹² Abadan-Unat, 1998: 38.

¹³ Abadan-Unat, 1998: 132-134.

¹⁴ Abadan-Unat, 1998: 148.

¹⁵ Abadan-Unat, 1998: 154.

öğrenim göreceği Minneapolis'teki Minnesota Üniversitesi'ne geçti. Burada geçirdiği bir yıl sonunda akademik kariyer yapıp, kendisini Siyasal Bilimlere adama kararı aldı¹⁶.

Minnesota'daki ikameti bittiği zaman Siyaset bölüm başkanı, Nermin'in haberi olmadan Ankara Üniversitesi'nin iki farklı bölümüne birer mektup yazarak Nermin'in yararlı bir öğretim elemanı olabileceğini bildirdi. Siyasal Bilgiler Dekanı Dr. Fazıl H. Sur, Nermin'e asistanlık sınavına girmesini tavsiye etti. SBF'nin açmış olduğu on asistanlık sınavı içinde “Kamu Yönetimi”ne ilişkin olanı seçti ve 1953'te akademik hayatı başladı¹⁷. Nermin Hanım, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne atanan ilk kadın asistan ve Türkiye'nin ilk kadın akademisyeni oldu¹⁸.

Doktora tezinde “Kamuoyu” kavramını, 1958'de doçentlik tezi ile “Bürokrasi”yi, 1966 yılında ise profesörlük tezinde “Seçim Sosyolojisi”nin ana kavramlarını aydınlatmaya çalıştı. Akademik hayatının neredeyse tamamını SBF'de geçirecektir. Uzmanlık alanı siyaset sosyolojisi, siyasal davranış, kamuoyu ve kitle iletişim kurumları olan Abadan-Unat, 1966'da “Siyasal Davranış” kürsüsünü kurmuş ve 1978 yılına kadar başkanlığını yapmıştır. Pek çok üniversitede konuk profesör olarak bulundu. 1962'de Devlet Planlama Teşkilatı'nın bir önerisiyle Batı Almanya'daki Türk işçilerin sorunlarını yerinde incelemek ve bir rapor yazmak için Almanya'ya gitmesiyle “Dış göç” yeni araştırma konusu oldu¹⁹. Bahsi geçen alanda pek çok makale yazmasının yanı sıra şu kitapları önemlidir: *Batı Almanya'daki Türk İşçileri ve Sorunları*, *Türk Dış Göçü: 1960-1984. Yorumlu Bibliyografya*. 1962'de belirmeye başlayan başka bir ilgi alanı ise “kadın çalışmaları ve feminizm” olacaktır²⁰. *Türk Toplumunda Kadın* başlıklı kitabı Türkçe dışında Almanca ve İngilizce olarak yayınlanacaktır²¹.

Nermin Abadan 1967 yılında eşi Yavuz Abadan'ı kaybeder. Bu evliliğin ürünü olan Mustafa Kemal ismini verdikleri oğulları babasının vefat ettiği tarihte dokuz yaşındaydı. Nermin Abadan, 1970 yılında Siyasal Bilimler Fakültesi Basın Yayın Yüksek Okulu müdürlüğüne seçilir. 1971'de o sırada SBF Dekanı olan Prof. Dr. İlhan Unat'la evlenir ve Nermin Abadan-Unat ismiyle anılmaya başlar²². Nermin Abadan-Unat 1967-1970 döneminde Uluslararası Siyasi Bilimler Derneği'nin (IPSA) başkan yardımcılığını, 1977 ve 1984 yılları

¹⁶ Abadan-Unat, 1998: 159-164.

¹⁷ Abadan-Unat, 1998: 175-183.

¹⁸ Çakır, 2019: 29.

¹⁹ Abadan-Unat, 1998: 202-203.

²⁰ Abadan-Unat, 2011: 33-37; Köker, 1991: 1-29.

²¹ İçduygu, 2001: 189-190.

²² Abadan-Unat, 1998: 216-225.

arasında Türk Sosyal Bilimler Derneği başkanlığını yapmıştır. 1978-80 yılları arasında “kontenjan senatörü” olarak bulunduğu TBMM'de siyasetin pratiğini gerçekleştirme fırsatını bulmuştur. Resmi emeklilik töreni Eylül 1989'da Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin konferans salonunda yapıldı²³.

SONUÇ

Nermin, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'na mensup soylu bir aileden gelen kadın ile Bosna-Hersek'ten İzmir'e göç eden girişimci bir adamın kızı olarak 1921 yılında Viyana'da dünyaya geldi. Çocukluğunun ilk yıllarını etkileyen kadın annesi olmuştur. Burjuva ilkelerine bağlı olan annesi Nermin'i olumsuz yönde etkilemiştir. Babasının vefatından sonra Budapeşte'deki yatılı okulda tanıdığı Miss Hilde, Nermin'e cinsiyet eşitliğini ve Milliyetçilik duygusunu aşıl原因 kadın oldu. Yavuz Abadan ile evlendikten sonra taşındıkları Maltepe'deki komşusunun iki karısı olduğunu öğrendiğinde ise Medeni Kanunun topluma sirayet etmediğini keşfetti. Bu hayal kırıklığı sonrası Şerefiye Köyü'ndeki Ayşe yenge onun farkındalığını arttırmıştı. Nermin ilk kez bu tarihlerde şehirli kadın ile Anadolu kadını karşılaştırma imkânı buldu.

Hocaların hocası olarak tanımlanan Nermin hocanın kadın meselesine yönelik çalışmalarının arka planında kendisinin de göç etmiş bir birey olması ve farklı coğrafya ile statülere sahip kadınları tanıma ve analiz etme imkânı bulmuş olması aranmalıdır. Çalışmalarında ve konuşmalarında kadın devriminin Mustafa Kemal sayesinde başarıya ulaştığını belirtir. Kemalist bir birey olmanın mutluluğunu da gururla dile getirir.

²³ Abadan-Unat, 1998: 237-258.

KAYNAKÇA

- Abadan-Unat, Nermin (1998) *Kum Saatini İzlerken*, İstanbul: İletişim Yay.
- Abadan-Unat, Nermin (2011) “Nermin Abadan Unat'ın Kadın Çalışmalarına Katkısı”, *Birkaç Arpa Boyu... 21. Yüzyıla Girerken Türkiye'de Feminist Çalışmalar Prof. Dr. Nermin Abadan Unat'a Armağan*, İstanbul: Koç Üniversitesi Yay, s. 33-37.
- Çakır, Serpil (2019) “Kadının Osmanlı İmparatorluğu'dan Türkiye Cumhuriyeti'ne Uzanan Zorlu Yolculuğunda Alanlarında Tarih Yazan İsimler...: Yaşadılar, Yarattılar, Paylaştılar : Türkiye'nin Öncü Kadınları”, *National Geographic*, s. 24-30. (Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı Makale Koleksiyonu M 09006)
- Köker, Eser (1991) “Nermin Abadan Unat'ın Kaynakçası”, *Yıllık: Nermin Abadan Unat'a Armağan*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, s. 1-29.
- Kışlalı, Ahmet Taner (1991) “Niçin Kemalist'im”, *Yıllık: Nermin Abadan Unat'a Armağan*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, s. IX-X.
- İçduydu, Ahmet (2001) “Türkiye Modernleşmesi İçinde Bir 'Rönesans' İnsanı ve(ya) 'Tecessüskar' Bir Biliminsanı: Nermin Abadan-Unat”, *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, Sa:16, s.185-197.